

PAPER DETAILS

TITLE: Kentsel Mekanda Dogayla Tasarim: Ankara - Bademlidere Örneği

AUTHORS: MZ Memlök,M Basal

PAGES: 81-91

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/178403>

Kentsel Mekanda Doğayla Tasarım: Ankara – Bademlidere Örneği*

M.Z. Memlük¹

M. Başal¹

¹Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Dışkapı, Ankara

Günümüzde kent yakın çevresindeki doğal özelliğini kaybetmemiş ve kentsel gelişimin baskısı altındaki alanların, kentlilerin rekreasyon gereksinimlerini karşılamak üzere, rezerv ve tampon açık alanlar olarak korunması ve geliştirilmeleri zorunlu duruma gelmiştir. Yapılan bu çalışmada, Ankara Bademlidere örneğinde “Doğayla Tasarım” kriterleri çerçevesinde alanı imar baskısından kurtaracak kentsel yenileme önerileri üretilmiş, alan çevresindeki mahallelere uygulanan anket çalışması ile beklentiler ortaya konulmuş, anket sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra yapılan odak grup toplantısı ve ağırlıklı çakıştırma yöntemiyle hazırlanan uygunluk haritalarının çakıştırılmasıyla peyzaj planı elde edilmiştir. Son aşamada, ortaya konulan peyzaj planı lekelerinin “doğayla tasarım” kriterleri doğrultusunda değerlendirildiği ve Bademlidere’nin, “rekreasyon alanı” fonksiyonu üstlendiği bir sonuç projesi geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bademlidere, doğayla tasarım, katılımcı planlama, peyzaj tasarımı, peyzaj planlama.

Design with Nature in Urban Areas: The Case of Ankara - Bademlidere

Today, protecting peri-urban areas, which still keep their natural characteristics despite pressure of urbanism, as reserved and buffer zones have become necessary in order to meet the recreational demands of the urban citizens. In this research, Bademlidere region in Ankara were chosen as the study area and using principles of “nature with design”; urban regeneration ideas were developed in order to protect the research area from development pressure, expectations of local people who reside in the neighborhood were determined by questionnaire survey, following the survey assessment focus group meeting was held, and the meeting’s results and weighted overlay analyses were used to develop a final landscape plan. Finally, the landscape plan was detailed in context of “design with nature” principles and a final project was developed where Bademlidere functions as an important “protected recreation site” for Ankara’s citizens.

Keywords: Bademlidere, design with nature, participatory planning, landscape design, landscape planning.

* Bu çalışma doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Sosyal, kültürel, ekonomik ve doğal yapıların farklılıklarından ortaya çıkan kentlerin oluşumları, toplumlara göre farklılık göstermekte ve toplumla birlikte değişerek gelişmektedir. Lynch (1990), kenti ekolojik bir sistem olarak ele almakta ve tartışma kriterlerini kent formu ve bütünü için ortaya koymaktadır (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000). Bu bütünsellik içinde kentsel tasarım kalite kriterlerinin başında “yaşanabilirlik” gelmektedir. Yaşanabilirlik, tüm canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel gereksinimlerinin karşılanabileceği ortamın varlığıdır (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000). Peyzaj mimarlığında yaşanabilirlik, kentsel ve bölgesel ölçekte alan kullanım kararlarından, peyzaj tasarımında insan konforunu sağlayıcı ergonomik çözümlerin üretilmesine varan bir çeşitlilik göstermektedir (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Sürdürülebilir gelişme konusunda ilk çalışanlardan McHarg’a (1969) göre, peyzaj mimarlığı ve planlama disiplinleri, insan için sürdürülebilir gelişim hedeflerine, ancak doğayı ve doğal süreçleri planlama ve tasarım çalışmalarıyla bütünleştirdikleri zaman ulaşabilirler. Ancak McHarg (1969) doğa ve doğal süreçlerin dahil edildiği çalışmaların sonuçlarının, doğanın dinamik süreci de göz önüne alındığında, zaman içerisinde ortaya çıkacağını belirtmiştir. Özellikle kentlerde, doğal alanların varlığının az olması nedeni ile bu sürecin daha da yavaş işleyebileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda kentsel alanlarda doğal özelliklerini yitirmemiş nadir alanlarda, doğa ile tasarım yaklaşımı gün geçtikçe önem kazanmaktadır.

Düzensiz yerleşimlerin saldırısından ve aşırı ve yoğun kullanımların zararlarından olabildiğince korunmuş ve doğal özellikleri özelliklerini

yitirmemiş bu alanlar, bir yandan görsel nitelikleri ile rekreasyon ve ulaşım alan katkılarıyla kentin prestij alanları; öte yandan da kentleri fiziksel yönden biçimlendiren ve yönlendiren baskın peyzaj elemanı olarak değerlendirilirler. Bu özelliklere sahip alanlarda, kentsel açık ve yeşil alan sistemleri kapsamında sürdürülebilir peyzaj planlama stratejilerini ve peyzaj tasarımına ilişkin ilkelerin belirlenmesi ve uygulanmasının benimsenmesi gereklidir. Açık-yeşil alanlarda doğal özellikleri tahrip etmeden, ekosistemle uyumlu rekreasyonel etkinliklerin sürdürülebilir şekilde yapılabilmesi için gerekli, planlama ve alt yapı çalışmalarının hazırlanmasından sonra alan kullanıma açılmalıdır.

Doğal alanların rekreasyonel amaçlı kullanım taleplerinin her geçen gün arttığı, bu nedenle koruma-kullanma dengesi içinde, kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacıyla planlama yapılması büyük önem taşımaktadır. Korurken kullanma kavramı halkın katılımı kavramı ile iç içe geçmiş bir kavramdır. Planlanmış bir alanda halkın katılımının sağlanması, alanın katılımcı halk tarafından sahiplenilerek, korunmasını da beraberinde getirmektedir. Bu yaklaşımın benimsenmesi ve uygulamaya geçirilmesi ile vandalizm (kullanılan mekanın yapısını ve mekanda bulunan donatıları tahrip etme) ve güvenlik gereksinimini ortadan kaldırmış ya da en aza indirmiş olacaktır.

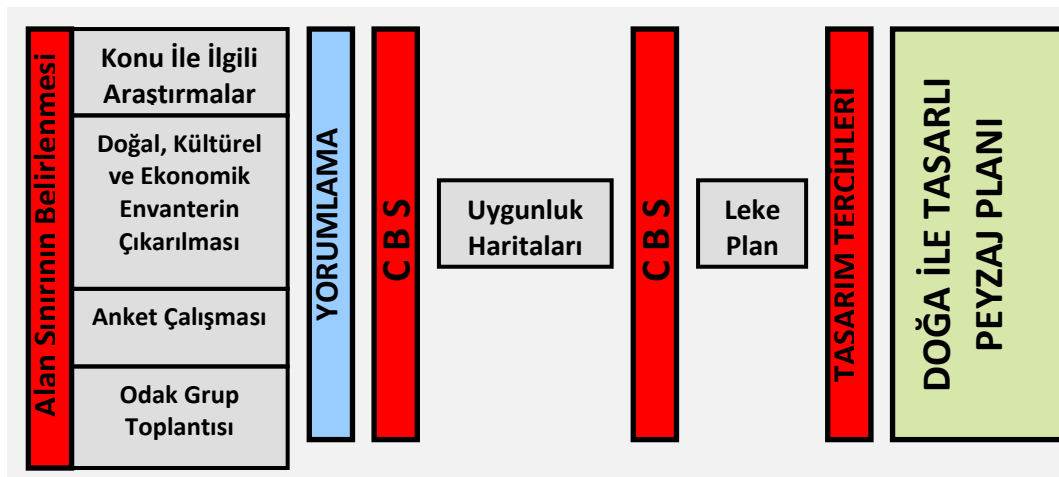
Çalışmada kentsel dokuyla kuşatılmış ve aynı zamanda tüm baskılara rağmen doğal özelliklerini henüz kaybetmemiş bir alanın, kapsamlı etüt ve analiz çalışmasının ardından doğal özellikleri ile uyumlu peyzaj planlama ve peyzaj tasarım

önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Peyzaj tasarımı önerileri ortaya konulurken, doğal değerlerin koruma-kullanma dengesi göz önünde bulundurularak, uygun bir tasarım seçeneklerinin geliştirilmesi ve sonraki nesillerin de bu alanın doğal özelliklerinden faydalanabilmeleri “doğa ile sürdürülebilir tasarım ve yönetim” anlayışı içinde sağlanmaya çalışılmıştır. Böylesi bir araştırmanın olası sonuçlarından yola çıkarak, kent içinde kamuya açık olmayan ancak, kamu mülkiyetindeki alanların korunma statüleri ekolojik rezerv alanları olarak tanımlanıp korunmalarını ve koruma-kullanma yöntemine göre geliştirilmeleri amaçlanmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Bu araştırmanın materyalini, coğrafi olarak ifade edilebilecek Ankara Bademlidere’ye ilişkin grafik (sayısal) ve grafik olmayan (sözel) veriler oluşturmuştur. Materyalin incelenmesinde birincil ve ikincil veri türlerinden yararlanılmıştır. Araştırma alanı çevresinden elde edilen mekansal olarak ifade edilebilen tüm veriler birincil veriler grubunda değerlendirilmiş ve ilgili kamu kuruluşlarından temin edilmiştir. İkincil veri türü olarak ise literatür araştırmasına dayalı olarak bulunan kaynaklardan yararlanılmıştır. Materyal olarak elde edilen verilerin oluşturulması, depolanması, analizleri ve yönetimi ArcInfo™ 9.0 yazılımı kullanılarak 0,5 m. x 0,5 m. hassasiyetle hazırlanmıştır.

Araştırmanın yöntemi farklı çalışma metodlarının birlikte yorumlanması ve kullanılması ile oluşturulmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Yöntem şeması.
Figure 1. Methodology diagram.

Çalışmanın yönteminin ilk aşaması, araştırma alanı ile ilgili önceden yapılmış çalışmalar, analizler, altlık çalışma haritalarının hazırlanması, anket çalışması ve odak grup çalışmasını içermektedir. Alana ait veriler dikkate alınarak ve koruma-kullanım dengesi çerçevesinde ulusal ve uluslararası literatürün değerlendirilmesi sonucunda potansiyel alan kullanım tipleri belirlenmiştir. Gerçekleştirilen anket çalışması ile yerel halkın potansiyel alan kullanım tipleri ve alana ilişkin düşünceleri belirlenmiştir. Anket çalışması, araştırma alanının çevresindeki 6 mahallede, toplamda 74 deneğe uygulanmıştır. Veri analizleri “ki kare testleri” ve değişkenlerin karşılaştırılma sağlayan “çapraz tablolar” ile yapılmıştır. Daha sonra 7 uzman ve rehber yönetici ile önceden belirlenen zamanda, mekanda ve konular üzerinde görüş paylaşımı, bilgi üretme ve strateji geliştirmeye yönelik odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Odak grup toplantısında; alana ait veriler ve anket sonuçları değerlendirilerek, potansiyel alan kullanım tipleri, her kullanım tipi için inceleme kriterleri ve bunların değerlendirme ağırlık yüzdeleri belirlenmiştir.

İkinci aşamada, ilk aşamada elde edilen veriler ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) programı kullanılarak, kullanım tipleri için uygunluk haritaları elde edilmiştir. Daha sonra bu uygunluk paftalarının birincil derecedeki uygun alanları birbirleriyle ağırlıklı çakıştırılmış ve uygunluk sonuç paftası elde edilmiştir. Ağırlıklı çakıştırmaların

yapılmasında, ArcGIS™ 9.0 Model Builder yazılımı kullanılmıştır. Elde edilen uygunluk haritaları tekrar CBS programı kullanılarak öncelik ve önem yüzdelerine göre çakıştırılarak leke plan hazırlanmıştır. Hazırlanan leke plandan, tasarım kriterleri ve tercihleri göz önünde bulundurularak sonuç haritası olan “Doğa ile Tasarlı Peyzaj Planı” elde edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Çalışma Alanına İlişkin Bulgular

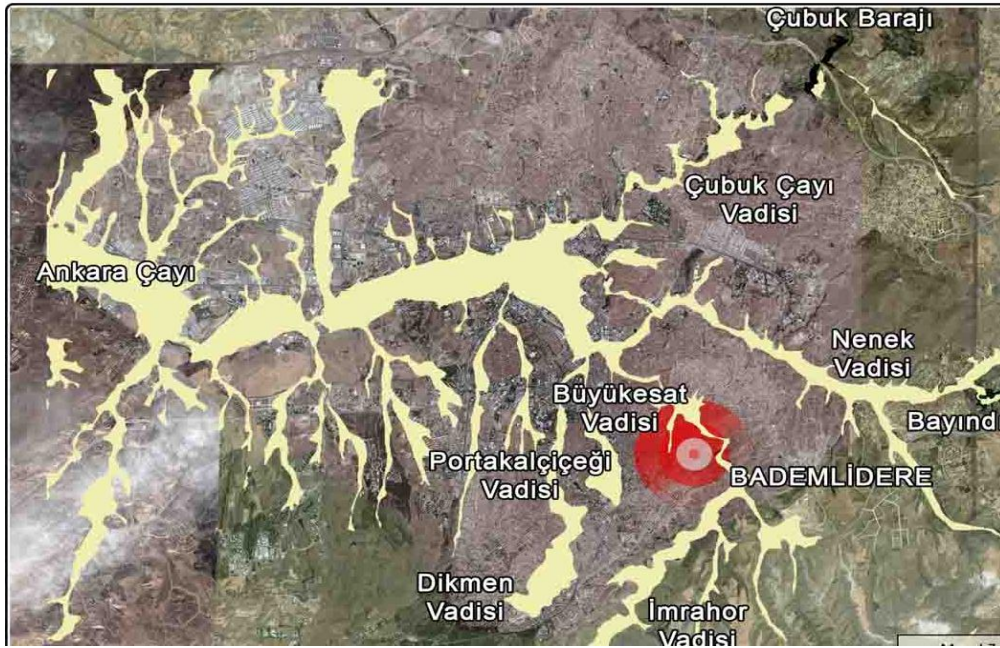
Coğrafi konum

Araştırma alanı olarak Bademlidere; Ankara kentinin güneydoğusunda, Çankaya ve Mamak İlçe sınırlarının üzerinde, 1.823.923 m²’lik yüzölçümüne sahiptir ve 6 mahalle ile çevrelenmektedir (Şekil 2). Etrafındaki yoğun kentsel dokuya karşın, doğal özelliklerini kaybetmemiş ağaçlandırılarak korunmuş, kamu mülkiyetinde bir alandır. Bademlidere, Mogan ve Eğmir gölleri ile başlayan ve kentin merkezine, İmrahor vadisi ile bağlanan vadi sistemin kentsel doku ile buluştuğu, yerleşime henüz açılmamış ve doğal bitki örtüsü korunabilmiş, ‘yeşil vadi’ sisteminin düzensiz kentleşmenin yoğunlaştığı düğüm noktasında yer almaktadır (Şekil 3). Böyle önemli sistemin parçası olan araştırma alanı, mevcut doğal potansiyeli nedeniyle hem kentliler hem de belediyeler için cazip ve gündemde olan alanların başında gelmektedir.

Şekil 2. Bademlidere’nin Ankara içindeki konumu (Orijinal, 2009).

Figure 2. Location of Bademlidere in Ankara (Original, 2009).

Şekil 3. Araştırma alanının Ankara vadi sistemi içindeki yeri (Orijinal, 2009).

Figure 3. Location of Bademlidere within Ankara's valley system (Original, 2009).

Ankara halkının kent yakın çevresinde gidebileceği rekreasyon alanı sayısı fazla ve alternatifli değildir. Bu bağlamda, Bademlidere insanların kolay ulaşabileceği ve doğal değerler açısından zengin bir alan olarak yüksek peyzaj potansiyeli sunmaktadır.

Mülkiyet yapısı

Araştırma alanının belirlenen sınırlarına göre alanı hesaplandığında 1,8023.923 m²'dir. Araştırma alanının mülkiyet durumu incelendiğinde Çankaya Belediyesi'nden alınan verilere göre parçalı bir mülkiyet yapısı görülmüştür (Çizelge 1).

Ancak alanın sahip olduğu çok parçalı mülkiyet yapısı ve hızla artan yapılaşma, şimdiden Bademlidere'nin sahip olduğu rekreasyonel ve ekolojik peyzaj potansiyeline zarar vermeye başlamıştır.

Topografik özellikler

Araştırma alanının topografik özellikleri incelendiğinde alanın 910 m ile 1090 m'lik

yükseklikler arasında olduğu belirlenmiştir. Alanda 180 m'lik kot farklılığı düzgün dağılmış eğim şeklinde olmayıp daha hareketli yapıya sahip kuzey bakanlı yamaç özelliğindedir. Araştırma alanı içindeki hareketlilik topoğrafik yapısında var olan 4 adet vadi oluşumlarından ve bunların kılcal kollarından kaynaklanmaktadır. Alanın %62,4'lük bölümünde eğim %12 ve üzerindedir. Bakır analizi sonucuna göre; batı, kuzeybatı, doğu ve güneydoğu bakanlı yamaçların alanın büyük bir bölümünü kapladığı görülmektedir.

Araştırma alanı, Ankara için çok önemli iki vadi oluşumunun (Büyükesat Vadisi ve İmrahor Vadisi) arasında kalan, geneli itibarıyla kuzey bakanlı sırt özelliğine sahip ağaçlandırma alanıdır. Sırt özelliğine rağmen kendi içinde vadi oluşumları bulunmaktadır. Bu özelliğinden ötürü vadi içi hava hareketleri araştırma alanı için çok önemlidir. Kent üzerinde gün boyu oluşan ve biriken kirli hava, kent çevresindeki vadilerde oluşan hava hareketleri ile kent dışındaki alanlara taşınırken, taşınan havanın yerini de kent dışındaki temiz hava almaktadır.

Çizelge1. Bademlidere’de mülkiyet yapısı.

Table 1. Ownership distrubition in Bademlidere.

Mülkiyet dağılımı Ownership Distribution	Alan (m ²) Area (m ²)	Ağırlık (%) Percentage (%)
Hazine Arazisi State Property	164.328 m ²	% 9,2
Büyükşehir Belediyesi Greater Municipality	503.640 m ²	%27,4
Çankaya Belediyesi Municipality of çankaya	1.002.018 m ²	%55,0
Şahıs Arazileri Private property	153.937 m ²	% 8,4

Toprak ve jeolojik yapı özellikleri

Ankara Büyükşehir Belediyesi, Çankaya Belediyesi ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde, araştırma alanının Ankara kenti kent merkezine dahil edilmiş konumda bulunduğu için toprak yapısıyla ilgili herhangi bir veri bulunmadığı ve ilgili kurumlar tarafından yapılan planlama çalışmalarında toprak paftalarının temel veri olarak kullanılmadığı bilgisi edinilmiştir. Araştırma alanında yapılan arazi çalışmaları sonucunda saptanan ve yerleri tespit edilen (Şekil 4), alana görsel anlamda özgün nitelik katacak kayaç formasyonu saptanmıştır.

meteorolojik verilerine göre; ortalama en düşük sıcaklık Ocak ayında 0,3°C, en yüksek sıcaklık Temmuz ayında 23,1°C ve yıllık sıcaklık ortalamasının da 11,8°C olduğu görülmektedir (Anonim, 2007). Alanın yıllık ortalama toplam yağış miktarı 400.2 mm’dir. Alan için en düşük ve en yüksek ortalama yağış değerleri 12,7 mm ile Ağustos ayında, 53,1 mm ile Nisan ayında kaydedilmiştir. Nisbi nem oranı en yüksek düzeye Aralık ayında %76, en düşük değeri % 47 ile Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleşmiştir. Ortalama rüzgar hızı en yüksek Temmuz ayında 2.4 m/sn, en düşük ortalama rüzgar hızı ise 1.6 m/sn ile Kasım ayında gerçekleşmiştir.

İklim

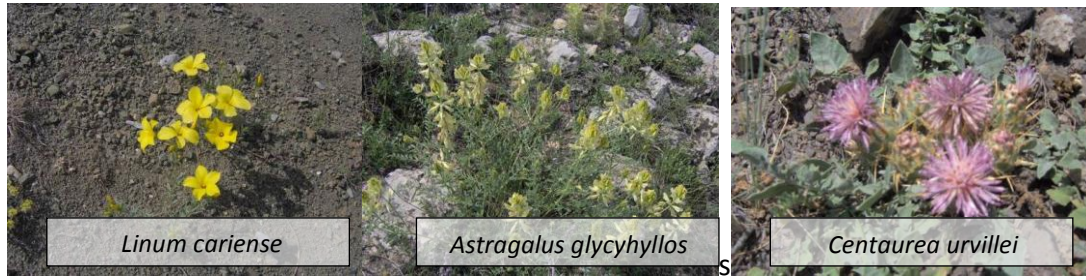
Araştırma alanında İç Anadolu Bölgesinin karasal iklimi etkisi altındadır. Araştırma alanının özelliklerini yansıtabilecek ve benzer özellikleri taşıyan Ankara Meteoroloji Genel Müdürlüğünde bulunan Sinoptik ölçüm istasyonunun uzun yıllar

Bitki örtüsü

Bademlidere’nin doğal bitki örtüsüne dair önceden yapılmış doğrudan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, alanın bir kısmını kapsayan “İmrahor (Ankara) Vadi Florası” adlı çalışmadan yararlanılmıştır (Altınözlü, 2000).

Şekil 4. Araştırma alanından kaya oluşumları.
Figure 4. Rock formations in the research area.

Şekil 5. Araştırma alanındaki otsu türlerden örnekler.
Figure 5. Herbaceous plant examples from the research area.

Araştırma alanı T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından ağaçlandırılmış alandır. Araştırma alanına belirli aralıklarla yapılan arazi gezileri sonucu yapılan gözlemlerden, elde edilen video ve fotoğraf gibi görsel materyallerden yararlanılmış ve sonucunda alanda odunsu türünün çok çeşitli olmadığı, bunun yanında otsu türlerin çok çeşitli olduğu (Şekil 5) ve İç Anadolu otsu bitki varlığı açısından korunması gerekli alan olduğu saptanmıştır. Alanın ağaçlandırılmasında yapraklı ağaç olarak badem ağacı (*Amygdalus communis* L.) kullanılmıştır. Badem ağacının yanında seyrek olmakla birlikte ibrelili türler olarak karaçam (*Pinus nigra* L.) ve sedir (*Cedrus libani* L.) ağaçları gelişme göstermiştir.

Alan Kullanım Tiplerinin Belirlenmesi

Araştırma alanı için önerilecek alan kullanım tipleri, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki doğa parklarındaki alan kullanım tipleri ve Türkiye'deki milli parklardaki alan kullanım tiplerinin incelenmesi sonucunda elde edilen verilerin, araştırma alan çevresindeki altı mahallede yapılan anketler sonucunda değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçların akademisyenlerle yapılan odak grup toplantısı sonucunda belirlenmiştir. Sekiz grup altında toplanan ve araştırma alanına getirilmesi düşünülen kullanım tipleri ve oluşturulan inceleme kriterleri aşağıdaki gibidir. Şekil 6'da ise bu alan kullanım tiplerine ait inceleme kriterleri verilmiştir.

- **Su kullanımı:** Özellikle çalışma alanının topografik özellikleri göz önüne alındığında alan içindeki vadi tabanlarında su yüzeyleri oluşturularak suyun bu yüzeylerde toplanması ve dinlendirilmesi planlanmış ve bu dinlenmiş suyun alanın sulama ihtiyacında kullanılması düşünülmüştür. Su kullanımının olabileceği diğer alanların

ise alana girişlerin sağlanacağı prestij noktalarıdır.

- **Otopark alanları:** Araştırma alanının öncelikle yakın çevresine hizmet edeceği düşünülmeye rağmen, Ankara geneline de hitap etmesi gerektiği ve bu nedenle alana gelecek kullanıcıların her türlü ulaşım aracını kullanacakları göz önüne alınarak otopark alanlarının önemi vurgulanmıştır.
- **Günübirlik kullanımlar:** Yoğun yapısal obje özelliğinde olmamalı, hafif konstrüktif özelliğe sahip olmalı ve gerektiğinde sökülüp başka bir noktaya taşınabilecek özellikte olmalıdır. Bu başlık altında dört alt başlık oluşturulmuştur. Bunlar piknik alanı, servis alanları (büfe, tuvalet, restoran, vb.), spor tesisleri (sağlıklı yürüyüş güzergahı, bisiklet parkuru, spor sahaları, vb), çocuk oyun alanları'dır.
- **Arboretum:** İdari alanlar altında oluşturulması planlanan "Doğa Eğitim Alanı" ile ilişkili, halkın bilinçlenmesinin sağlanabilmesi ve çalışma alanının özelliğinden ötürü İç Anadolu bitki varlığını temsil eden, özellikle eğimin yüksek olduğu koruma ve koruma-kullanma alanlarında erozyonunda önlenmesi amacıyla oluşturulması planlanmıştır.
- **Seyir terasları:** Araştırma alanının geneli itibarıyla kuzey bakar yamaç olma özelliği ve Ankara kentine panoramik bir manzara sunması nedeniyle alanın yüksek noktalarında belli noktaların oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.
- **Toplanma Alanları:** Çok büyük bir amfi tiyatrunun planlanmaması gerektiği,

alandan toplanma alanları olarak meydanların ve bu meydanlarla ilişkili promenatların oluşturulması kararlaştırılmıştır.

- **İdari alanlar:** Oluşturulması planlanan açık-yeşil alanın yönetimi, devamlılığının sağlanması ve bu alanı kullananların bilinçlendirilmesi amacı ile oluşturulan; idare ofisi, İç Anadolu bitki varlığı araştırma enstitüsü, doğa eğitim merkezi ve bu eğitim merkezi ile ilişkili çocuklara yönelik izci kampı'dır.
- **Finans kaynağı alanlar:** Oluşturulması planlanan açık-yeşil alanın finansal kaynağının da bir şekilde yaratılması gerekmektedir. Bu ana başlık altında alanın yapımında kullanılacak paranın sağlanması amacıyla bazı rant tesislerinin (konaklama tesisi, alışveriş merkezi, yüzme havuzu tesisi, restoran ve kafeterya, çok amaçlı salon, vb.) araştırma alanının sınırları içinde mevcutta bulunan konut dokusunun dönüştürülerek sağlanması öngörülmüştür.

Doğa ile Tasarım ve Koruma-Kullanma Dengesi

Araştırma alanında korunması gereken üç etmen ve koruma nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

- Su koruma alanları: Su içi ve kıyısı bitkilerin gelişmesine olanak tanınması ve su kuşları ve faunanın su ihtiyacının karşılanabildiği alanlar olması, ortam nemini yükseltmesi ve mikroklimatik özelliği güçlendirmesi, yamaçlardan süzülen yüzey sularını toplama alanları olması, yamaçlardan süzülen sularla taşınan toprakların çöktüldüğü alanlar olması, görsel değeri arttırması, sulama amaçlı su toplama ve dinlendirme alanına olanak tanınması.
- Bitki örtüsü koruma alanları: Zengin İç Anadolu otsu bitki varlığına sahip olması, faunanın barınma ve beslenme alanları olması, erozyon önlemedeki katkıları, bilimsel araştırmalara imkan vermesi, kent merkezine yönelen havanın filtrasyonunu sağlaması.

İNCELEME KRİTERLERİ			Alanda Tercih Edilen Fonksiyonları Kaç Kişinin Tercih Ettiği	Eğim (%)					Koruma Alanı				Ulaşım Hatlarına (Yollara) Yakınlık	Otopark Alanına Yakınlık	Su Kullanımına Yakınlık					
									Doğal Bitki Örtüsü	Kaya Formasyonu	Vadi Oluşumları									
				%1 - %5	%5 - %8	%8 - %12	%12 - %20	%20'den büyük	Korunarak Kullanma	Koruma Alanının Dışı	Korunarak Kullanma	Koruma Alanının Dışı				Korunarak Kullanma	Koruma Alanının Dışı	Çok Yakın (0-50m)	Yakın (51-150m)	Uzak (151-500m)
DENEKLERİN TERCİH SİRALAMALARINA GÖRE ALANA GETİRİLMESİ DÜŞÜNÜLEN KULLANIM TİPLERİ																				
GÜNÜBİLİRLİK	2	Su Yüzeyleri	54																	
	12	Otopark																		
	1	Piknik Alanı	72																	
	5	Servis Alanları (Büfe,WC vb.)	43																	
	3	Spor Tesisi (Sağlıklı Yürüyüş ve Bisiklet Parkuru)	65																	
	14	Çocuk Oyun Alanları																		
İDARI	8	Arboretum	4																	
	4	Seyir Terasları	48																	
	6	Amfi Tiyatro	36																	
İDARI	7	İdare ofisi, Enstitü ve Doğa Okulu	26																	
	11	İzci Kampı	12																	
FİNANS	15	Alışveriş Merkezi	51																	
	16	Yüzme Havuzu	41																	
	17	Restoran ve Kafe	41																	
	18	Konaklama Tesisi	14																	
	19	Çok Amaçlı Salon	31																	

1. derece uygun

2. derece uygun

3.derece uygun

uygun değil

1. derece uygun 2. derece uygun 3. derece uygun uygun değil

Şekil 6. Araştırma alanı için incelenmesine karar verilen veri gruplarının inceleme kriterleri.

Figure 6. Assessment criteria for the data to be evaluated in the research.

- Jeolojik yapı koruma alanları: Doğal oluşumlar olması, görsel özgünlük, mostra vermiş kısımlarında doğal kaya bahçelerinin bulunması, çizgisel özellik göstermesine rağmen yer yer yüzeyden yer yer de toprağın altından devamlılığını sağlaması.

Araştırma alanında yukarıda belirtilen 3 etmenin, koruma ve koruma-kullanma alanlarında, gözlem ve bilimsel araştırmalar için kullanıma izin verilmiştir. Belirlenen amaçların dışında bu alanların kullanımları engellenmiştir. Böylelikle korunması planlanan alanlarında koruma-kullanma dengesi sağlanmıştır.

Leke Planın Hazırlanması

Analizler sonucuyla ortaya çıkan öneri alan kullanımları için uygun alanların sentezlenmesiyle Şekil 7'deki "Leke Plan"a ulaşılmıştır. Bu planda sekiz alan kullanım tipi için en uygun alanlar farklı renklerle ifade edilmişlerdir. Leke plan sınırları içerisinde herhangi bir renkle ifade edilmeyen alanlar, sekiz alan kullanım tipi için de uygun olmayan alanlardır. Leke planda, alan kullanım tipleri için uygun olan ve farklı renklerle ifade edilen alanların tümü, peyzaj tasarımı aşamasında kullanılmamıştır. Bu renkli lekeler, alan kullanım tipleri için en uygun alanların nereler olduğunu göstermektedir. Alan kullanım tipleri için yer seçimi tasarım sürecinde tasarımcının inisiyatifindedir. Hazırlanan "leke plan" tasarımcıya kullanım alanlarını belirlemede yol gösterici bir rol üstlenmiştir. Araştırmanın peyzaj tasarımı sürecinde göz önünde tutulması gerekli iki ana etmeninden ilki alanın doğal değerlerinin korunması, diğeri ise koruma kullanma dengesinin oluşturulmasıdır.

Master Plan

Doğayla tasarım kriterleri göz önünde tutularak yapılan peyzaj tasarımı Şekil 8'de görülmektedir. Hazırlanan peyzaj tasarımında ortaya konulan bütüncül yaklaşımın sonucu olarak, kentlilerin doğaya ulaşabildikleri, yaklaşabildikleri ve hissedebildikleri alan miktarı artmıştır. Alanın kuzey ucu, yeşile açılan kapı rolünü üstlendiğinden kentsel simgeyle tarifi edilmesi gerekli görülmüştür. Burada oluşturulan meydan, anıtsal yapı özelliğine sahip ve yeşile açılan kapıyı destekler nitelikteki alışveriş merkezi ve otel yapılarıyla tamamlanmıştır. Anıtsal mimari özelliğindeki yapılar, yeşil kuşağa açılan kapının kanatlarını oluşturmaktadır. Düşünülen kent meydanının altı, katlı otopark olarak planlanmıştır. Yapılacak katlı otoparkın araştırma alanına ve çevresindeki

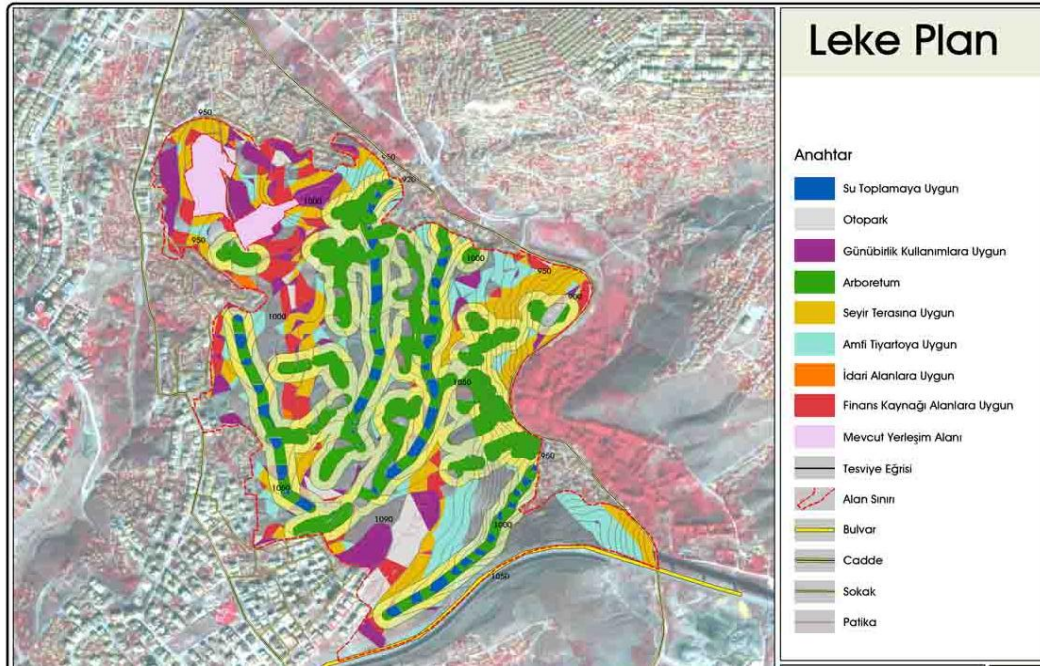
mahallere hizmet edebilecek kapasitede olması düşünülmüştür.

Araştırma alanında gerçekleştirilecek bitkisel tasarım çalışmalarında kullanılacak bitkisel materyalin seçiminde dikkat edilmesi gereken başlıklar; İç Anadolu yurtlu ibrelili ve yapraklı ağaç koleksiyonunun oluşturulması, mevcut bitki örtüsünü destekler nitelikte yer örtücü çalılar ve eksilmeye başlayan türlerin gelişiminin sağlanması, step bitkileri, Anadolu yurtlu sukkulentler, soğanlı, rizumlu ve yumrulu bitkilerin kullanılması, mevcut doğal kaya bahçelerindeki bitkilerin tespiti ve alanda oluşturulacak kaya bahçelerinde aynı türlerin kullanımı, kuraklığa dayanıklı ve çok su istemeyen bitkilerin tercih edilmesi ve aşırı çim kullanımı yerine susuzluğa dayanıklı yer örtücü bitkilerin seçimi şeklinde sıralanabilir. Araştırma alanı çevresinde yenilenerek düzenlenen ulaşım ağı; yaya, bisiklet, toplu taşıma ve özel araçlarla alana ulaşımın sağlanabilmesine olanak vermektedir. Bu yol sistemi aynı zamanda kentsel doku ile araştırma alanı arasındaki sınırı oluşturmuştur. Sirt özelliği gösteren araştırma alanı çevresinde gerekli yerlerde duvarlar yapılacaktır.

Araştırma alanının yaklaşık uygulama maliyeti hesaplandığında, yaklaşık 234 Milyon TL.'lik bütçe ile hayata geçirilebileceği belirlenmiştir. Araştırma alanının belirlenen toplam yapı maliyeti, 2009 yılı Ankara Büyükşehir Belediyesinin Meclisinde oy çokluğu ile kabul edilen mali bütçesinin (2 Milyar 100 Milyon) %11,1'lik kısmını oluşturduğu belirlenmiştir (Anonim 2009).

Sonuç

Bu araştırmada, Ankara'da doğal ya da mevcut özelliklerini günümüze kadar korumasına rağmen günümüzde kentsel gelişim doğrultuları ve yüksek konum rantı yaratma amacındaki müteahhitlerin, plansızca işgal etmeye başladıkları bir alan konumundaki "Bademlidere Ağaçlandırma Alanı" incelenmiştir. Araştırmada, alanın doğal özelliklerini koruyarak, bu özelliklerin olumlu yönde gelişimini sağlayacak, peyzaj analizi ve tasarımı çalışması yapılmıştır. Peyzaj planlama sürecinde yapılan uygunluk analizlerinde, araştırma alanının doğal özellikleri ön planda tutulmuştur.

Şekil 7. Leke plan (Orijinal, 2009).
Figure 7. Structure diagram (Original, 2009).

Bu bağlamda Ian L. McHarg'ın (1969) "Design with Nature" ile ortaya koyduğu peyzaj planlama ve tasarım yöntem günümüz teknolojik olanakları ve bilgisayar yazılımlarından yararlanılarak, doğal-kültürel ve ekonomik envanterler çıkartıldıktan sonra analiz çalışmalarıyla koruma-kullanma dengesi de gözetilerek alan kullanım önerileri geliştirilmiştir. Peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında başarı; tasarımı yapılacak alanlarda, doğal yapının hangi oranda korunabildiği ya da desteklenebildiği ile ölçülmelidir. Başarı, araştırma alanlarının doğal özelliklerinin detaylı etüdü ve doğru analizinin gerçekleştirilmesiyle sağlanabilecektir. Doğal özellikler, planlama ve tasarıma yön veren birincil öneme sahip veriler olsalar da, alanın şekillenmesinde fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikler de göz ardı edilmemelidir. Böylesi büyük açık yeşil alanın oluşturulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, belirtildiği gibi büyük mali kaynakların kullanımını gerektirmektedir. Bu nedenle alandaki bazı alan kullanımları yapımında Büyükşehir Belediyesi dışında farklı kurumlardan da destekler alınabilir. Örneğin alandaki kültür - sanat yapılarının yapımında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan, bitkilendirilmesinde T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan, doğa araştırmaları merkezinin yapımı ve kullanılmasında Ankara'daki üniversitelerden destekler alınabilir. Bu desteklerin alınamadığı bir durum

düşünüldüğünde ise; alanda oluşturulacak finans kaynağı alanlardan elde edilecek gelirlerle alanın finansmanının rahatlıkla karşılanabileceği ve sürdürülebilirliğinin sağlanabileceği belirlenmiştir. Planlama, tasarım, uygulama ve devamlılığının sağlanması süreçleri birçok kurum ve kuruluşların ilgili bölümlerinin ortak oluşturacakları bir uzmanlar grubuyla yürütülmelidir. Yapılan bu çalışmanın Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan "İmrahor Vadisi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje"sine yön gösterici olması hedeflenmiştir. Tasarlanacak bu alan yalnızca bir rekreasyon alanı değil aynı zamanda Ankara'nın "Yeşil Gerdanlığı" olacaktır.

Doğal ve kültürel kaynakların sorumsuzca ve bilinçsizce tüketilip yok edilmesini önlemek amacıyla, bu çalışma gibi doğal yapının korunmasını ve doğal süreçlerle uyumlu plan kararları ve tasarımları geliştirmeyi hedefleyen çalışmaların benimsenmesi ve uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu tip çalışmaların başarılı olabilmesi için yerel yönetimlerin, planlama-tasarım uzmanlarının, sivil toplum örgütlerinin ve halkın koordinasyon içerisinde çalışması sağlanmalıdır. Bütüncül yaklaşımla gerçekleştirilecek bu ve benzeri çalışmaların başarıya ulaşma oranı yüksek olacaktır

Şekil 8. Peyzaj tasarımı (Orijinal, 2009).
Figure 8. Landscape design (Original, 2009).

Kaynaklar

- Altınözlü, H. ve Vural, M. 2000. İmrahor (Ankara) vadi florası. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 7,1,29-53.
- Anonim. 2007. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Ankara Sinoptik Ölçüm İstasyonu Uzun Yıllar Meteorolojik Verileri
- Anonim. 2009. <http://www.haberler.com/ankara-buyuksehir-belediye-meclisi-2009-haberi/>, erişim tarihi 17.05.2009
- Çulcuoğlu, G. ve Oğuz, D. 2000. Peyzaj Tasarımlarının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Kalite Kriterleri, Peyzaj Mimarlığı Kongresi Bildiri Kitabı, Sayfa 85-90, Ankara.
- McHarg, I. L. 1968. *Design With Nature*. John Wiley & Sons, Inc., U.S.A